

точності мір визначаються у відомому ступені розвитку культури і наукових знань. Вивчення цих мір дає можливість більш точно уявити собі спосіб життя суспільства відповідного часу, стан науки, господарства та потреби населення.

1. Величко О. М., Коломієць Л. В., Гордієнко Т. Б. Метрологія, технічне регулювання та забезпечення якості. Одеса: ВМВ, 2014. 688 с.
2. Величко О. М., Коцюба А. М., Новиков В. М. Основи метрології та метрологічна діяльність: Навч. посібник. Київ: УкрУНЦ, 2000. 228 с.
3. Сахаров И. П. Сказания русского народа. Народный дневник. Праздники и обычаи. Санкт-Петербург, 1885. 245 с.
4. Сергеев А. Г., Крохин В. В. Метрология: Учебное пособие для вузов. Москва: Логос, 2001. 408 с.
5. Сергеев А. Г., Латышев М. В., Терегеря В. В. Метрология, стандартизация, сертификация: Учеб. пособие. Москва: Логос, 2005. 560 с.
6. Успенский Н. Д. Очерк древнерусской метрологии. Исторические записки. Т. 19. Москва: Изд-во АН СССР, 1946. С. 294–348.

Койчева О. С.

Вплив ідей класицизму на історичну думку України

Класицизм — художній стиль європейського мистецтва кінця XVII – початку XIX ст., одна з важливих рис якого — визнання античного мистецтва зразком, ідеалом, твори античності — художньою нормою. В Україні цей напрям поширився у другій половині XVIII – першій половині XIX ст., в процесі європеїзації та емансипації. Основою соціологічних та етичних побудов класицизму стала ідея природної рівності людей, гідності людини-громадянина, що в історичній літературі зумовила звернення до розробки, з допомогою історичних прикладів, етичної суті людини. Присутність автора твору в самому творі стала одною з художніх форм вираження цієї ідеї.

У літературі класицизму чинне місце зайняли історичні сюжети, які повинні були корегувати думку людей, надихати їх на героїчні вчинки. В основі історичної концепції «анонімного» автора «Історії Русів» були покладені ідеї автономізму, протесту проти національного поневолення, що передавали духовний запит епохи [3]. Твір було побудовано на фундаментальних принципах боротьби за правду та

справедливість. Думкою автора рухає бажання допомогти своєму народові, який виборює політичне та соціальне визволення. Д. Дорошенко, критично оцінюючи працю «Історія Русів», підкреслював, що вона: «...прислужилася дуже мало науковому дослідженню українського минулого, але допомогла пробудженню національної думки» [4, с. 25]. Дійсно, цей твір дав значний поштовх для осмислення історичного буття українського народу та формування українського «національного духу».

Найвагомішим наслідком появи книги «Історії Русів» став її значний вплив на формування української громадської думки, на українське та російське суспільство та творчість таких видатних вчених та письменників, як: Д. Бантиш-Каменський, М. Маркевич, М. Максимович, М. Гоголь, М. Костомаров, П. Куліш, Т. Шевченко. Звернення О. Пушкіна та К. Рилєєва до українських історичних джерел, до «Історії Русів», збагатило та надихнуло творчість російських поетів українською тематикою.

Творчість видатної людини, яку ще за життя називали «учений-енциклопедист», «український Ломоносов», Михайла Максимовича, також зазнала впливу славетної «Історії Русів». М. Драгоманов так характеризує цю надзвичайну людину: «М. О. Максимович був для Київської Русі цілою ученою історико-філологічною установою і разом з тим живою народною людиною» [5, с. 448].

М. Максимович став першим українським краєзнавцем, істориком стародавнього Києва, присвятивши історії міста 25 статей. Він уперше показав роль Петра Могили в українській культурі, розповів про історію створення багатьох київських архітектурних пам'яток, зокрема Трьохсвятительської, Воздвиженської, Іоаннівської церков тощо.

У полеміці з М. Погодіним та П. Лавровським М. Максимович обстоював «старобутність» української мови та її перлини — «Слово о полку Ігоревім», яке переклав сучасною українською мовою. Йому належить видання та дослідження найдавніших літературних пам'яток Київської Русі — «Руської Правди», «Повісті минулих літ», йому належить непересічний твір «История древнерусской словесности» (1839 р.), розвідки про козацькі літописи, зокрема про літопис Грабянки. М. Максимович перекладав Біблійні псалми українською мовою та написав низку віршів, присвятивши їх Тарасу Шевченкові («Ой, як

дуже за тобою тужила Україна»). В царині української фольклористики М. Максимович зібрав та видав збірки «Малороссийские песни» (1827 р.) та «Украинские народные песни» (1834 р.) [2].

20–40-ті рр. XIX ст. характеризуються пожвавленням європейського політичного життя, активним національним, культурним відродженням мови в середовищі слов'янських народів. В Празі починають свою наполегливу працю діячі, що залишилися відомими в історії як «будителі» (буквально, ті хто пробуджують). Головним завданням для них було пропагування національної мови та історії; етнографічні дослідження; важливу увагу вони приділяли вивченню історичної граматики. Національне пробудження спонукало «потребу у минулому», потребу в історичному спадку народу. «Будителі» почали історичні пошуки, намагалися перевіряти факти, відокремлювати правду від вигадки. Перш за все вони прагнули показати багатство народної культури, виховати у народу гордість за своє історичне минуле. Слід зауважити, що на початковому етапі своєї діяльності багато хто з них не вмів навіть розмовляти рідною мовою, але це не зупинило творчу кар'єру «будителів», яка була наповнена пошуком власної національної ідентичності.

Саме в Закарпатській Україні та в Галичині культурно-національне відродження відбувалося під їх впливом. Першим істориком та просвітником Закарпаття часів класицизму став масон Іван Орлай (народився в Ужгороді), автор перших в Україні історичних книг «Коротка історія про карпато-русів» (1804 р.) та «Про південно-західну Русію» (1826 р.) [6, с. 278].

Особливий інтерес до українського історичного спадку виявили Олександр Духнович та Адольф Добрянський. Закарпатські «будителі» перш за все ставили за мету «збуджувати» в масах українську національну свідомість шляхом впровадження рідної мови в усі ланки освітньої мережі, шляхом повернення народу історичної свідомості. Спільність завдання зблизила їх з українською елітою Галичини. На Галичині вони публікували твори, адже на Закарпатті не існувало жодної друкарні з кириличним шрифтом. Залюбки ставили п'єси, а галичани охоче відвідували Закарпаття, популяризуючи по всьому слов'янському світі місцевий фольклор. Тісна співпраця галичан та закарпатців не була випадковою, як чітко зазначав О. Духнович: «Бо

свої то за горами — не чужі: Русь єдина, мисль одна у всіх в душі». «Будителі» критикували режим австро-угорської влади, політику мадяризації та онімечення українців. Закарпатські діячі, об'єднавшись із галицькою елітою, порушували питання перед Віднем національно-культурної автономії теренів Західної України. Вони заявляли, що «угорські русини бажають, щоби від Угорщини були відділені, та як політично, так і адміністраційно були прилучені до Галичини» [1].

Михайло Драгоманов, відвідуючи вдруге Закарпаття, зі смутком заявляв: «Угорська Русь відрізана від Галичини більше, ніж Австрія від Європи». Російська імперія жваво цікавилася ситуацією на Закарпатті та усіма силами намагалася перешкодити ідеї єдності українського етносу. Щоб посилити свій контроль, Російська імперія використала перевірений часом план — підкуп місцевих еліт. Збереглися свідчення про цей підкуп представників закарпатської інтелігенції. Незважаючи на всі проблеми, з якими стикнулися «будителі», вони започаткували процес українського культурно-національного відродження на Закарпатській Україні.

Епоха класицизму на землях як Центральної, так і Західної України стала часом формування національної свідомості, часом перших історичних та етнографічних розвідок, роками формування літературної української мови. У Наддніпрянщині, Галичині та Закарпатті процес націотворення проходили синхронно. Провідна роль у цьому процесі належала інтелектуальній верстві суспільства. Ми можемо казати про певний «академічний» етап українського націотворення, коли письменники, етнографи, історики, мовознавці досліджують культурну спадщину та минуле, усвідомлюючи політичні потреби і інтереси народу. На «академічному» етапі формується ідея ідентифікації народу, що має спільне походження та спільну культуру, формується національна ідентичність — усвідомлення власної причетності до низки цінностей стосовно мови, етичних норм, історико-культурної спадщини.

1. Бевзюк Є. В. Ідеологія чеських будителів напередодні революції 1848 року. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/historyarchive/42/3.pdf>
2. Гуманістичні ідеї у науковій спадщині М. О. Максимовича. Методичні матеріали за результатами інтернет-семінару. Черкаси, 2015. 44 с.

3. Дорошенко Д. «Історія Русов» як пам'ятка української політичної думки другої половини XVIII століття. Відень, 1921. Кн. 3. С. 183–190.
4. Дорошенко Д. Огляд української історіографії. Державна школа: Історія. Політологія. Право / Ю. Пінчук, Л. Гріневич; НАН України, Ін-т української археографії та джерелознавства. К.: Українознавство, 1996. 367 с.
5. Драгоманов М. П. М. А. Максимович. Его литературное и общественное значение // Вестник Европы. СПб, 1874. Вып. 3. С. 442–453.
6. Савченко В. Орлай І. С. // Одеські історики. Енциклопедичне видання. Т. 1. Одеса: Печатный дом. 2009. С. 278–279.

Добролюбська Ю. А.

«Схід» у французькій літературі XVII та XVIII століть: шлях колоніального дискурсу

Книга П'єра Мартіно, доктора літератури, професора літератури лицією Алжиру «Схід у французькій літературі XVII та XVIII століть», видана в Парижі в 1906 році, була приємною знахідкою для авторки у бібліотеці Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського [6]. Ця книга є яскравим втіленням сформованого наприкінці XIX – на початку XX століть французького колоніального дискурсу, адже саме в цей час Франція стала на шлях вдалої активної колоніальної експансії [2, с. 91–92].

За структурою книга складається зі вступу, двох великих частин та висновків. Вступ надає коротку поверхову характеристику літературної традиції Сходу, окреслює деякі форми цієї традиції. Далі автор пояснює, чому починає не з середньовіччя, а саме з XVII століття. Він пише, що Схід середньовіччя дуже відрізняється від європейського: змальовує образ земного раю, згадує «екстравагантні легенди про Магомета та іслам, стверджує, що ні торгівля з Левантом, ні подорож Марко Поло не змогли пробудити смак європейців до східної культури» [6, р. 1–23]. Напруженість середньовіччя, на його думку, стає ще більшою після хрестових походів, тому Схід зникає з європейської літератури. Смак до Сходу з'являється знову вже наприкінці шістнадцятого століття й саме тут починає автор свою роботу.

Частина перша має назву «Знання про Схід» та поділяється на шість глав: «Знання про Схід в середині XVII століття», «Мандрівники», «Взаємовідносини комерційні, колоніальні та політичні», «Релігійні місії», «Дослідження Сходу: початок орієнталізму» та «Пізнання Сходу: етапи, фази, режими» [6, р. 27–188].

Частина друга під назвою «Схід в літературі» також поділяється на шість глав: «Схід і трагедія», «Схід і комедія», «Схід і роман», «Схід і сатира», «Схід і філософія» та «Схід: мода і мистецтво» [6, р. 189–355]. Висновки підбивають стан розвитку французького орієнталізму до 1780 року [6, р. 356–363].